

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIERÄMBETET

Kustnära kulturarv

Hur Riksantikvarieämbetet arbetar med att skydda och bevara byggnader eller bebyggelse i stadsmiljö

Helen.simonsson@raa.se

Fotografierna är mina egna, CC-BY.

Riksantikvarieämbetet

- Är en statlig myndighet.
- Är en av Sveriges äldsta myndigheter.
- Ansvarar för frågor om kulturarv, kulturlandskap, kulturmiljö och kulturföremål.
- Kulturdepartementet ger uppdrag.
- Vi finns i Stockholm, Visby, Tumba, Glimmingehus, och Gamla Uppsala (ca 280 anställda).

Vad Riksantikvarieämbetet arbetar med

Det finns ca:

15	världsarv (tre med mycket höga naturvärden)
41	kulturresevat (kulturpräglade landskap)
280	statliga byggnadsminnen
1 771	områden för riksintresse för kulturmiljövården
2 500	byggnadsminnen
3 700	kyrkor
10 000	hembygdsgårdar med inventarier och markområden
100 000	statliga offentliga konstverk
700 000	registrerade fasta fornlämningar i landskapet
63 000 000	museiföremål.

Varsamhetskrav - lagar som skyddar det byggda kulturarvet:

Kulturmiljölagen

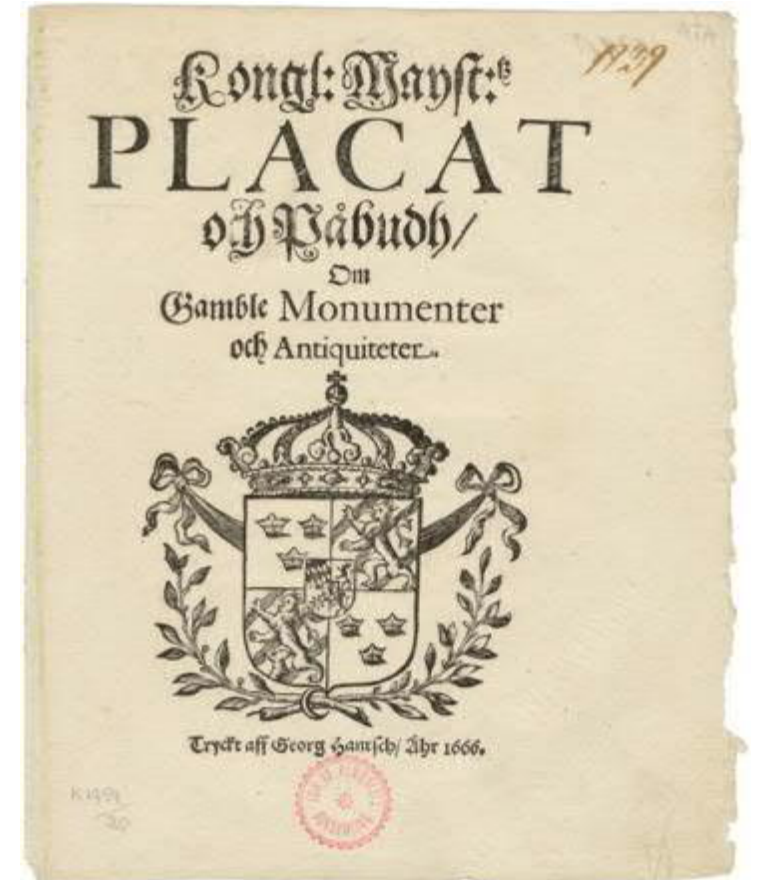
- Förordning om statliga byggnadsminnen
- Förordning om kulturmiljöbidrag

Plan och bygglagen

- PBF-plan och byggförordning

Miljöbalken

- Förordning om miljökonsekvensbeskrivningar

Hållbar förvaltning är planerad och har fokus på förebyggande åtgärder.

Varför ska man planera sin kulturvård?

Akut, oplanerad eller reaktiv förvaltning, eller ombyggnation som inte tar hänsyn till de kulturhistoriska värdena hos fastigheterna, är ett stort hot mot våra kulturmiljöer.

Med planerad och förebyggande förvaltning har en fastighet större chans att klara påfrestningar från klimatet, eftersom alla inblandade i förvaltningen är beredda på flera olika framtida scenarier!

Varsamt underhåll är ekonomiskt på flera sätt!

Analyser av förhållandet mellan fastighetsvärden versus kulturhistoriska värden visar att

folk och företag är beredda att betala mer för att äga, bo och verka i områden som har väl bevarade kulturhistoriska värden.

Varsamhetskravet viktigt även vid klimatanpassning!

- Ändringar av en byggnad ska alltid utföras varsamt
- oberoende av husens ålder.
- gäller alla byggnader och vid alla ändringar, såväl vid tillbyggnad som vid ombyggnad och övriga ändringar.
- Det gäller såväl invändigt som utvändigt och oberoende av om en åtgärd är bygglovs- eller anmälningspliktig eller inte.

Genom att sprida kunskap, ge ut vägledningar och föreskrifter

- ta fram och implementera CEN- och SIS-standarder för att höja kvalitén (högre lägstanivå) på byggnadsvård,
- Tillhandahålla och förvalta databaser med kulturhistorisk information,
- Genom rådgivning kring material och metoder för tex byggnadsvård och konservering,
- Genom FoU – egna och andras
- Genom att arbeta med Heritage Science i vårt laboratorium.

Nedbrytningsfaktorer för kulturarv

Skada = när de kulturhistoriska värdena gått förlorade – oavsett om det var avsiktligt eller ej

Kulturhistoriska värdena har större chans att bli bevarade när de är förklarade, beskrivna och förankrade hos alla som deltar i förvaltandet!

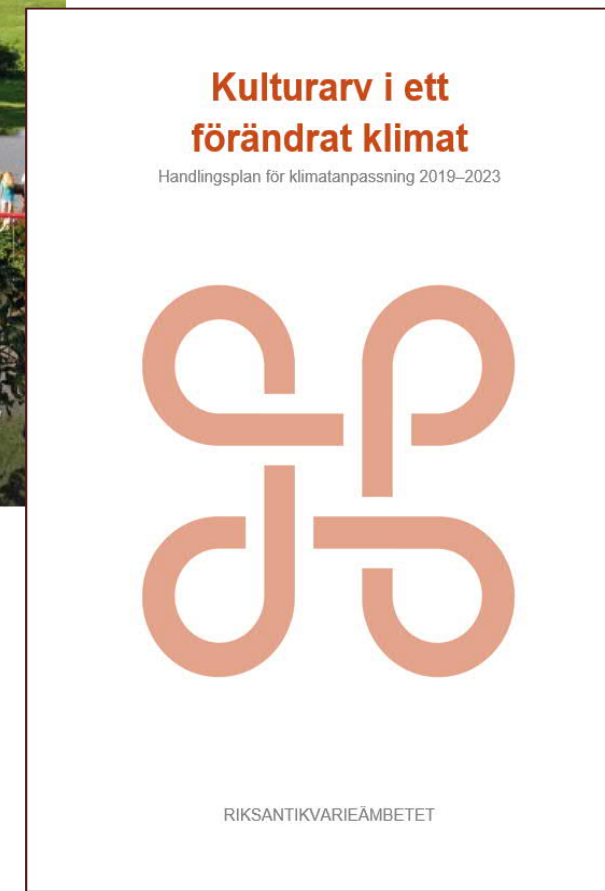
Tidigare arbete

Slutsatser hämtade från

- Handlingsplan för klimatanpassning och energieffektivisering 2015-2017.
- Ny handlingsplan 2019–2023

En byggnad / kulturmiljö med planerad och förebyggande förvaltning har större chans att klara påfrestningar från klimatet så att beredskap finns både inför långsamma och snabba skadeförlopp.

Förvaltningsplanering, är ett redskap för att hantera klimatförändringarnas påverkan på byggnader.

Förvaltningsverktyg, vad är det?

Exempel på vanligt förekommande förvaltningsverktyg är bland annat:

- vårdplan, vårdprogram
- förvaltningsplan
- underhållsplan
- skötselplan

Vårdprogrammets/vårdplanens innehåll

- Bakgrund
- Fastighetsuppgifter
- Lagar och regelverk
- Analys av kulturvärden/betydelser, naturvärden
- Historik och åtgärdshistorik

- Allmän beskrivning av kultur och naturmiljön
- Delbeskrivningar

- Tillståndsundersökning/skadeinventering

- Risk och sårbarhetsbedömning

- Vårdpolicy- *Riktlinjer för god förvaltning samt mål för underhåll, skötsel och drift*

Vad skiljer förvaltning av kulturmiljöer från "vanlig" förvaltning?

- Man styr mot mål som bidrar till att bevara kulturvärden, dvs inte enbart av ekonomi.
- Ekonomisk förvaltning förutsätter utbyte av byggnadsdetaljer med vissa ofta förutbestämda tidsintervall (livscykelkostnad). Risken är då stor att kulturhistoriska värden går till spillo eftersom vården styrs av dessa tidsintervall istället för att ta hänsyn till materialens verkliga livslängd.
- Digitala förvaltningssystem har sällan kulturmiljö-Förvaltare som målgrupp och är därför inte anpassade till kulturhistoriska hänsyn.

Riksantikvarieämbetet arbetar med att ta fram och att implementera Europeiska CEN-standarder för kulturarv

Standarder som är för friska material, eller för nybyggnation tar inte hänsyn till att man måste vara varsammare med kulturarvsobjekt.

Rådgivning kring vad hållbarhet innebär inom byggnadsvård

Hållbarhet:

- är centralt vid bevarande av kulturarvet.
- kopplar till resurshushållning och långsiktighet
- innebär att materialen är återbrukbara och därmed ekologiskt hållbara
- är att materialens tekniska hållbarhet är beprövad.

Byggnadsvården är ett bra exempel på cirkulär ekonomi.

Vad är ett förvaltningsverktyg?

Ett förvaltningsverktyg för kulturarv är ett styrdokument och underlag för fastighetsägare, förvaltare, utförare, myndigheter m.fl.

Det ger riktlinjer och stöd för förvaltning, underhåll och skötsel, grundat på långsiktighet och helhetssyn.

Framgångsfaktorer för ett bra förvaltningsverktyg

- Förvaltningsverktyget ska vara realistiskt och utgå från befintliga förutsättningar
- flera kompetenser involverade, helhetssyn
- delaktighet och perspektiv från alla berörda i och utanför organisationen är beaktade
- samtliga kulturvärden på platsen är identifierade, beskrivna och förankrade så att alla inblandade förstår vad det är som ska skyddas och varför. Detta är också viktigt vid plötsliga eller dramatiska händelser!

Startsida / Kulturarv / Förvaltning av kulturmiljöer

Förvaltning av kulturmiljöer

Bevarande av kulturmiljöer förutsätter långsiktigt hållbar förvaltning, därför har Riksantikvarieämbetet tagit fram en handbok i förvaltningsplanering.

Verksamhet kopplat till kulturarvet i informationssamhället

- Tillhandahålla och förvalta databaser med kulturhistorisk information (med tillhörande registreringstjänster):
  - Fornsök, Fornreg, Fältreg
  - Bebyggelseregistret
- Tillgängliggöra kulturarvsinformation via vår webbplats, (raa.se), och genom våra söktjänster:
  - Arkivsök
  - DiVA
  - Kringla
  - Runor
- Tjänster för forskning och kunskapsuppbyggnad:
  - Arkiv och specialbibliotek

Nya bebyggelseregistret

- Kartbaserat verktyg för användning i fält och på kontor
- Sökfunktion på www.raa.se
- Registreringsfunktionalitet för berörda organisationer
- Öppen data för nedladdning till eget GIS
- Lanseras 2024-2025

Följ vårt arbete

<https://www.raa.se/hitta-information/bebyggelseregistret-bebr/bebyggelseinformationsprojektet/>

Kontakta bebyggelseinformationsprojektet

bip@raa.se

Nationellt register över bebyggelse med kulturvärden

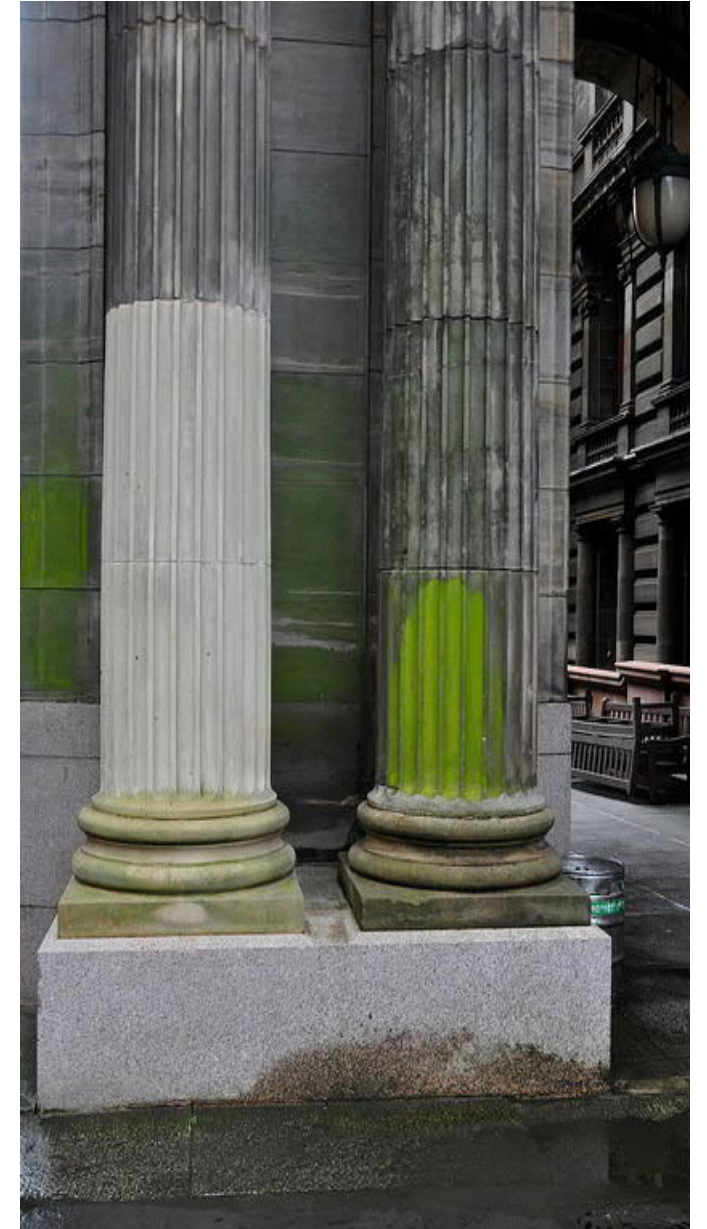

- Enskilda byggnadsminnen
- Statliga byggnadsminnen
- Kyrkliga kulturminnen
- Byggnader, anläggningar, platser och områden med identifierat kulturvärde
- Inventeringar

Risk- och sårbarhetsanalys

Genom att göra en risk och sårbarhetsanalys i samband med att man gör tex en Vård- och underhållsplan, så är avsikten att öka organisationens medvetenheten om att det finns flera sorters hot mot kulturvärdena, inte bara snabba förlopp och naturkatastrofer.

Långsamma eller kumulativa skadeförlopp, som kan bero tex på felaktig förvaltning, eller på val av fel åtgärder, är ofta svåra upptäcka i början.

The European Commission is implementing a strategy to increase growth and jobs in the coastal and maritime tourism sector.

“Coastal areas are the most popular holiday destinations, tourism sector in these areas generates EUR 183 billion in gross value added and represents over one third of the maritime economy.”

Hårda exploateringstrycket uppmärksammat av EU

"Ports, waterfront buildings, shipyards, fishing fleets, lighthouses and shipwrecks are all an important element of European cultural heritage. Coastal fishing villages and towns have unique architecture, which defines local identity and landscape. Communities around the coast are interconnected with each other and are often faced with similar challenges. This heritage is particularly vulnerable to spatial changes in transport, industrialisation of fisheries and use of coastal zones for tourism."

Tack!